

66

ΒΙΒΛΙΟ

Η ιστορία της τέχνης σε εκδόσεις - ορόσημα

Τα έργα του Γκόμπριτς και του Αργκάν πλουτίζουν την ελληνική βιβλιογραφία

Ε.Η. Gombrich: Το Χρονικό της Τέχνης. Μετ.: Λίνα Κάσδαγλη. Μ.Ι.Ε.Τ. Τζούλιο Κάρλο Αργκάν: Η μοντέρνα τέχνη. Μετ.: Λίνα Παπαδημήτρη. Π.Ε.Κ. - Α.Σ.Κ.Τ.

Η εκδοτική άνθηση των τελευταίων ετών ευτυχώς αποβαίνει ευεργετική και για τα εξειδικευμένα βιβλία. Μόλις το γράφω, σκέφτομαι ότι θέμα του σημειώματος είναι δύο έξοχα εγχειρίδια ιστορίας της τέχνης, που εξέδωσαν μείζονες μη εμπορικοί εκδότες, αφιερωμένοι στα βιβλία υποδομής. Ειδικευμένο στα βιβλία γενικής παιδείας, με ανθρωπιστικό προσανατολισμό, το Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τραπέζης: ειδικευμένες στα βιβλία υποδομής, με κέντρο βάρους τις θετικές επιστήμες, οι Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Αρα για ποια εξειδικευμένα βιβλία μιλάμε; Να, φαίνεται ότι στα εμπορικά εκδοτικά προγράμματα δεν χωρούν βιβλία-ορόσημα σαν το «Χρονικό της Τέχνης» του Ε. Γκόμπριτς ή την «Μοντέρνα Τέχνη» του Αργκάν, διότι θεωρούνται «εξειδικευμένα». Ετσι φτάσαμε στο σημείο να αφθονούν τα πολυτελή coffee table books, και να απουσιάζουν μείζονα έργα ιστορίας και θεωρίας της τέχνης. Ευτυχώς, ευάριθμοι εκδότες έως πρόσφατα, με αυταπάρνηση και συνέπεια, κάλυπταν κάπως τα κενά, προσφέροντας αξιοπρεπείς μεταφράσεις ή ελληνικά έργα (Μελίσησα, Υποδομή, Νεφέλη κ.ά.)

Η εμφάνιση λοιπόν ελληνικής έκδοσης του «Χρονικού της Τέχνης» του σερ Ερνστ Γκόμπριτς, προ ετών, από το ΜΙΕΤ, πλούτισε απροσδόκητα την εγχώρια βιβλιογραφία τέχνης με ένα διεθνές μπεστ-σέλερ (άνω των 6 εκατ. αντιτύπων), που δεν έχει ίσως ανάλογό του. Κομίζομε γλαύκα ίσως, αλλά οφείλομε να σημειώσουμε ότι το «Χρονικό», που πρωτοεκδόθηκε πριν από 45 χρόνια, είναι η πιο συναρπαστική γενική εισαγωγή στην τέχνη, που δείχνει δρόμους και δίνει κλειδιά για την κατανόηση και την απόλαυση της καλλιτεχνικής πράξης, και όχι ξηρά στοιχεία και πληροφορίες.

Καλομεταφρασμένο και φροντισμένο, στα γνωστά υψηλά στάνταρντ του ΜΙΕΤ, το βιβλίο εμφανίστηκε αρχικά με τον τίτλο «Ιστορία της τέχνης», αποδίδοντας περιοριστικά τον ανοιχτό αγγλικό τίτλο «A Story of Art». Ο τίτλος της δεύτερης ελληνικής έκδοσης είναι πολύ πιο εύστοχος, πλησιέστερα στο πνεύμα του πρωτοτύπου. Η α' έκδοση, του 1994, είχε ατυχήσει και σε έναν

Ο Μαρσέλ Ντισάν προσθέτει μουστάκι και μούσι σε μια λιθογραφία της θουλικής Τζοκόντα και επιτίθεται στην άκριτη λατρεία των παραδεδεγμένων αξιών. Δεξιά, ο σερ Ερνστ Γκόμπριτς, που έχει γίνει διάσημος σε όλο τον κόσμο από τα πολυάριθμα βιβλία του για την ιστορία και τη θεωρία της τέχνης.

άλλο τομέα: στην εκτύπωση των εγχρώμων. Η β' έκδοση, τώρα, διατηρεί τη σελιδοποίηση του αγγλικού πρωτοτύπου (έκδοση 1995), τυπώθηκε στη Σιγκαπούρη, και απλούστατα λάμπει. Δυστυχώς αφαιρέθηκε η πολύ χρήσιμη ελληνική βιβλιογραφία τέχνης, της α' έκδοσης, ενώ και στη βρετανική βιβλιογραφία του συγγραφέα δεν έχουν προστεθεί οι ελληνικές εκδόσεις γνωστών έργων, προς διευκόλυνση του ντόπιου κοινού.

Το βιβλίο βέβαια παραμένει αριστούργημα. Παίρνει από το χέρι τον αναγνώστη και τον μπει στην τέχνη, την οποία αποκαλύπτει σαν γοητευτική περιπέτεια του νου και των αισθήσεων,

σαν προσωπικό ταξίδι. Ο Γκόμπριτς γράφει για ό,τι τον ευχαριστεί και την ευχαρίστησή του τη μεταδίδει απόφρα στον αναγνώστη. Κανένα μυστήριο, τίποτε το αντρυφνό ή επιτηδευμένο, αλλά και καμία επιστημονική αβαρία, καμία ρητορική ευκολία. Μοναδικό επίτευγμα και έργο-μοντέλο.

Ο Τζούλιο Κάρλο Αργκάν εστιάζεται στον 19ο και τον 20ό αιώνα, στη μοντέρνα τέχνη. Έχει κάποια κοινά σημεία με τον Γκόμπριτς, και το βιβλίο του είναι πιο ειδικό και η μέθοδος του ελαφρά διαφορετική. Είναι και αυτός δεινός στυλίστας, και η ευρυμάθεια του στηρίζει γερά το ριψοκίνδυνο οικοδόμημα για μια κριτική αποτίμηση

του βραχέος, του «θερμού», ιστορικού χρόνου. Στρέφεται και αυτός προς την ανάγνωση των έργων, προς την ανάγνωση των μορφών αλλά και των ιστορικών συμφραζομένων, για να οργανώσει σε ένα αναγνώσιμο δίχτυ τα χιλιάδες νήματα των ρευμάτων, των τομών και των ρήξεων της νεωτερικότητας.

«Macchina a pensare» αποκαλούν οι Ιταλοί τον πολυσιδη και χαλκέντερο Αργκάν, πανεπιστημιακό καθηγητή, θεωρητικό, μαχόμενο κριτικό, μαχόμενο αριστερό, γεροϋσιαστή, δήμαρχο της Ρώμης. Η «Μοντέρνα τέχνη» είναι η κατορθωμένη σκέψη αυτού του μοντέρνου homo universalis, μεγαλειώδες εγχείρημα για μια συνθετική επόπτευση της τρομερής περιπέτειας της μοντέρνας τέχνης. Αρθρώνει την πραγματεία του σε επτά κεφάλαια, ξεκινώντας από τις φιλοσοφικές και αισθητικές απαρχές: από τον Βίνκελμαν, τον κλασικισμό και τον ρομαντισμό. Συνεχίζει με το κεφάλαιο Πραγματικότητα και Συνείδηση, όπου εξετάζει τον ιμπρεσιονισμό, την εμφάνιση της φωτογραφίας, τον νεοίμπρεσιονισμό, την αρχιτεκτονική του μετάλλου και των μηχανικών. Ακολουθούν ο 19ος αιώνας ανά μεγάλη χώρα, ο μοντερνισμός, ο εξπρεσιονισμός, ο φονξιοναλισμός, η μετατόπιση της πρωτοπορίας εκτός Ευρώπης.

Ο Αργκάν είναι πληθωρικός και συνθετικός. Πλάθει λέξεις και όρους (αξιοθαύμαστη η προσπάθεια της μεταφράστριάς Λίνας Παπαδημήτρη να ακολουθήσει αυτό τον ποταμό αναγκαίων νεολογισμών), συνδέει έννοιες και φαινόμενα, εμβαθύνει σε μορφικές λεπτομέρειες, γενικεύει και κάνει αφαιρέσεις, αντλεί από όλες τις θεωρίες και τις μεθόδους. Κυρίως: μένει στα έργα και στους καλλιτέχνες, μέσα από μια παραδειγματική οργάνωση της ύλης, όπου το γενικό θεωρητικό περιγράμμα ακολουθούν συγκεκριμένες αναγνώσεις έργων και δημιουργών.

Την έκδοση ανέλαβαν από κοινού η Σχολή Καλών Τεχνών και οι Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης. Προλογίζει ο τ. πρόεδρος της ΑΣΚΤ Νίκος Κεσανλής, που υπήρξε μαθητής και φίλος του Αργκάν. Μόνη αδυναμία της ελληνικής έκδοσης οι φτωχές, ασπρόμαυρες αναπαραγωγές των αναλυόμενων έργων. Το έργο πάντως είναι αναγκαίο ανάγνωσμα για κάθε φιλότεχνο.

ΝΙΚΟΣ Γ. ΞΥΔΑΚΗΣ

